

prof. dr hab. Bolesław Niemierko

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Sopocie

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Sprawczość i wspólnotowość uczestników konferencji PTDE

Jubileusze mogą być świętowane różnie: bardziej emocjonalnie lub bardziej poznawczo. Spróbuj tego drugiego. Czwierćwiecze konferencji diagnostyki edukacyjnej, w tym piętnastolecie działalności Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej, stwarza okazję do **badawczego wejrzenia w oczekiwania uczestników**. Potrzeby są bowiem rozmaite, a ich zaspokajanie jest warunkiem trwałości instytucji publicznych.

PTDE wyrosło wraz z systemem egzaminacyjnym, a obecnie coraz śmielej wkracza do izby lekcyjnej. Taki manewr jest zgodny z tendencją światową, zasygnalizowaną już w moim referacie na poprzedniej konferencji i dostępnej na niej książce (Niemierko, 2018a i 2018b), **ale o jego sukcesie zadecyduje nie atrakcyjność haseł, lecz gotowość do niego kadr Towarzystwa i niezrzeszonych uczestników spotkań**. Postawy osób poświęcających swój czas i wysiłek problematyce diagnostycznej w edukacji stają się więc dla nas pilnym przedmiotem uwagi.

Teoretyczne podstawy badania

Psychologia społeczna obfituje w typologie postaw, wśród których **model sprawczości-wspólnotowości spostrzegania społecznego** (Wojciszke, 2009) należy do najbardziej wyrazistych. Jego twórca, prof. Bogdan Wojciszke, został przed trzema laty wyróżniony przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej najbardziej prestiżową polską nagrodą naukową. Brak jeszcze szerszych zastosowań edukacyjnych modelu Wojciszkego, więc zaczniemy od jego tytułowych pojęć (Wojciszke, 2009, s. 27 i 39–40):

Sprawczość (ang. *agency*) jest perspektywą *sprawcy*, orientacją na skuteczne wykonanie zadania. Wyraża się pewnością siebie, niezależnością i skłonnością do dominacji, ale także nastawieniem wdrożeniowym i silną koncentracją na własnym interesie. Przeważa w spostrzeganiu siebie, zwłaszcza u mężczyzn. Jest podstawą samooceny jednostki i zespołu.

Wspólnotowość (ang. *commune*) jest perspektywą *biorky*, orientacją na relacje społeczne. Wyraża się zależnością w określonym zespole, przestrzeganiem norm grupowych, skłonnością do refleksji moralnej w stosunku do działań własnych i działań innych ludzi. Przeważa w spostrzeganiu otoczenia społecznego i zabarwia je emocjonalnie, zwłaszcza u kobiet. Jest podstawą oceny osób i grup z zewnątrz, nawiązywania kontaktów.

Sprawczość jest podmiotowa, a wspólnotowość społeczna. Te orientacje muszą stale współdziałać, ale zwykle jedna z nich bierze górę, określając typ postawy. Są jednak sytuacje, atrakcyjne zadania indywidualne, aktywizujące sprawczość wszystkich – w zasadzie – wykonawców, oraz inne, jak uroczystości grupowe, aktywizujące wspólnotowość ogółu uczestników.

Bogdan Wojciszke z zespołem zbudował **Skale Orientacji Sprawczej i Wspólnotowej** w postaci list przymiotnikowych po 15 pozycji (Wojciszke, 2009, s. 354–355). Przykładami pozycji sprawnościowych są (w nawiasie numer pozycji w kwestionariuszu samoopisu): (4) skuteczny, (10) ambitny, (13) energiczny, a przykładami pozycji wspólnotowych: (1) koleżeński, (5) opiekuńczy, (9) uczynny.

Kwestionariusz samoopisu był z powodzeniem stosowany w wielu badaniach studentów i innych osób dorosłych, niemających trudności z interpretacją znaczenia przymiotnikowych charakterystyk cech osobowości. W badaniach populacji wczesnoszkolnej, jakie podjąłem w bieżącym roku, gdzie kwestionariusz będzie czytany dzieciom przez nauczycielkę, jego pozycje zostały zoperacjonalizowane jak w przykładach:

Sprawczość

- (4) *skuteczny*: Wszystko ci się udaje.
- (10) *ambitny*: Zawsze chcesz wygrywać.
- (13) *energiczny*: Szybko zaczynasz każdą pracę.

Wspólnotowość

- (1) *koleżeński*: Lubisz inne dzieci.
- (5) *opiekuńczy*: Zajmujesz się słabszymi.
- (9) *uczynny*: Chętnie robisz coś dla kogoś innego.

Reakcje dzieci w skali 1 (*Zdecydowanie nie*) – 2 (*Nie*) – 3 (*Raczej nie*) – 4 (*Różnie, czasem tak, czasem nie*) – 5 (*Raczej tak*) – 6 (*Tak*) – 7 (*Zdecydowanie tak*) będzie zapisywała prowadząca badanie. Ta odmiana procedury pomiarowej jest obecnie w stadium prób.

Model sprawczości-wspólnotowości a inne typologie osobowości

Model Wojciszkego dotyczy spostrzegania społecznego i w tym samego siebie. Jest ogólny, uniwersalny. Warto porównać go z innymi prostymi modelami różnic indywidualnych między ludźmi, co wzbogaci go o dodatkowe interpretacje.

Najstarsza klasyfikacja tego typu to Hipokratesa-Galena model **temperamentów**, sposobów reagowania organizmu na bodźce zewnętrzne i wewnętrzne. We współczesnej adaptacji Hansa Eysencka (Eysenck i Eysenck, 1985; Strelau, 2002) jest on przedstawiony w tabeli 1.

Tabela 1. Typy temperamentu a sprawczość-wspólnotowość

Właściwości		Zapotrzebowanie na bodźce	
		duże	małe
Reaktywność emocjonalna	duża	Choleryk	Flegmatyk
	mała	Sangwinik	Melancholik
Hipotetyczny korelat		<i>Sprawczość?</i>	<i>Wspólnotowość?</i>

Wysokie zapotrzebowanie na bodźce, charakterystyczne dla ekstrawersji, kojarzy się ze sprawczością, orientacją na skuteczne działanie, a niskie zapotrzebowanie na bodźce, cechujące introwertyków, wydaje się odpowiadać orientacji wspólnotowej, potrzebie zrozumienia i poparcia społecznego. Można spodziewać się zatem umiarkowanej korelacji między dwiema typologiami postaw.

Druga z wczesnych klasyfikacji postaw, typologia **stanów Ja** w toku porozumiewania się ludzi ustalana analizą transakcyjną (Berne, 1961; Jagieła, 2011), także może być przełożona na dychotomię Wojciszkego. Przedstawia to tabela 2.

Tabela 2. Stany Ja a sprawczość-wspólnotowość

Właściwości		Samodzielność	
		duża	mała
Samoo graniczenie	duże	Dorosły	Dziecko przystosowane
	małe	Rodzic	Dziecko twórcze
Hipotetyczny korelat		<i>Sprawczość?</i>	<i>Wspólnotowość?</i>

„Dorosły” to *najbardziej racjonalny, autonomiczny oraz obiektywny stan Ja, odpowiadający za dobry kontakt z rzeczywistością, ocenę prawdopodobieństwa zdarzeń i przetwarzania informacji* (Jagieła, 2012, s. 50). „Rodzic” to osoba aktywna i wpływowa, bezwiednie odtwarzająca w kontaktach społecznych rolę decydenta rodzinnego. „Dziecko przystosowane” cechuje się posłuszeństwem, chętnym podporządkowaniem się obowiązującym regułom, a „Dziecko twórcze” po swoim rozwiązuje problemy, kieruje się intuicją i pasją odkrywczą, ale bardzo potrzebuje wsparcia społecznego. Tak oto, zdaniem psychoanalityków, wczesne identyfikacje rodzinne kształtują zachowania ludzi w typowych sytuacjach życiowych.

Temperamenty i stany Ja różnicują afektywne cechy osobowości ludzi, ale edukacja jest silnie, a często wąsko zorientowana na ich struktury poznawcze. Wincenty Okoń (1967, rozdz. II) ujął jej dorobek dydaktyczny w postaci *teorii kształcenia wielostronnego* obejmującej cztery **drogi uczenia się** jako procesy zdobywania doświadczeń przez uczniów. Teoria ta obejmuje – w porządku zaproponowanym przez autora referatu (Niemierko, 1994) i oznaczonym literami alfabetu greckiego – następujące rodzaje uczenia się:

- Alfa* – przez przyswajanie informacji, prowadzące do wiedzy typu „wiem co”
- Beta* – przez działanie, prowadzące do wiedzy typu „wiem jak”
- Gamma* – przez odkrywanie, prowadzące do wiedzy typu „wiem dlaczego”
- Delta* – przez przeżywanie, prowadzące do wiedzy typu „wiem kto”

Drogi uczenia się w różnym stopniu akcentują dwa typy spostrzegania społecznego. Przewidywaną zależność przedstawia tabeli 3.

Duży materializm oznacza przewagę zapamiętywanych *wiadomości* (jak to wykonać? co to jest?), a mały – przewagę opanowywanych *umiejętności* (przewidywanie zjawisk, motywowanie siebie i innych). Duża praktyczność oznacza związek z obecnymi potrzebami własnymi, a mała – orientację na domniemane potrzeby przyszłe. Sprawczość jest bezpośrednio praktyczna dla jednostki, a wspólnotowość wynika z jej uczestnictwa w kulturze.

Tabela 3. Drogi uczenia się a sprawczość-wspólnotowość

Właściwości		Praktyczność	
		duża	mała
Materializm	duży	β. Działanie	α. Przyswajanie
	mały	δ. Przeżywanie	γ. Odkrywanie
Hipotetyczny korelat		<i>Sprawczość?</i>	<i>Wspólnotowość?</i>

Także nachylona intelektualnie jest ogólna klasyfikacja **typów umysłu** (Nosal, 1990), wykorzystywana w typologii diagnostów psychologicznych (Paluchowski, 2001, s. 82–85). Jest ona przedstawiona w tabeli 4 z nazwami typów wprowadzonymi do diagnostyki edukacyjnej (Niemierko, 2009).

Tabela 4. Typ diagnosty edukacyjnego a sprawczość-wspólnotowość

Właściwości		Subiektywizm	
		duży	mały
Konkretność	duża	Ryzikant	Proceduralista
	mała	Intuicjonista	Teoretyk
Hipotetyczny korelat		<i>Sprawczość?</i>	<i>Wspólnotowość?</i>

W tym ujęciu diagnosta sprawczy śmiało wybiega poza posiadaną informację, wykorzystując swoje doświadczenie zawodowe i życiowe, podczas gdy diagnosta wspólnotowy dokładnie bada zjawiska edukacyjne i ich uwarunkowania, zachowując ostrożność we wnioskowaniu o zależnościach.

Wykonano już badania wiążące typy diagnostów edukacyjnych z ich stanami Ja i drogami uczenia się, potwierdzające niektóre z tych zależności (Niemierko, 2017). A jak tę typologię przełożyć na uczestnictwo w konferencjach Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej? Proponuję takie nazewnictwo:

- „Słuchacz”, pragnący głównie poszerzenia wiedzy,
- „Nowator”, zorientowany na zdobycze warsztatowe,
- „Teoretyk”, wnoszący oryginalne koncepcje naukowe,
- „Działacz”, nastawiony na zmiany systemowe w edukacji.

Te cztery typy nie wykluczają się wzajemnie, wręcz przeciwnie – wydają się wzajemnie wspierać, tworząc profil uczestnika. Postawy, jakie z osobna reprezentują, są uporządkowane według wzoru poprzednich klasyfikacji w tabeli 5.

Tabela 5. Typ uczestnika konferencji a sprawczość-wspólnotowość

Właściwości		Praktyczność	
		duża	mała
Konkretność	duża	Nowator	Słuchacz
	mała	Działacz	Teoretyk
Kategoria postawy		<i>Sprawczość</i>	<i>Wspólnotowość</i>

Uczestnicy zorientowani na działalność własną i lokalną to Nowatorzy, a na szersze wdrożenia – to Działacze. Odbiór treści konferencji przez Słuchacza jest konkretny, prosty i bezpośredni, a przez Teoretyka – bardziej abstrakcyjno-twórczy. Te cztery postawy mogą współistnieć, ale mogą też wyróżniać poszczególnych uczestników konferencji. Jak jest w istocie, pokażą nam wyniki Ankiety Jubileuszowej PTDE.

Ankieta Jubileuszowa

Skala postaw do pomiaru typu uczestnictwa w konferencjach diagnostyki edukacyjnej została skonstruowana na podstawie planu zawartego w tabeli 5. W pierwotnej wersji miała $4 \times 10 = 40$ pozycji, na które uczestnicy XXIV Konferencji PTDE udzielali odpowiedzi *Tak – Raczej tak – I tak, i nie – Raczej nie – Nie*, punktowanych 5–1 lub, rzadziej, 1–5. Analiza uzyskanych wyników wyłoniła pozycje najlepiej charakteryzujące poszczególne typy: najsilniej aprobowane i najlepiej różnicujące uczestników. Przedstawia je tabela 6.

Tabela 6. Wybrane pozycje skali postaw uczestników konferencji PTDE

Uczestnik	Pozycja	\bar{x}	σ_x^2	r_{it}
A. Słuchacz	Konferencja diagnostyczna jest ciekawym wydarzeniem.	4,7	0,25	0,51
	Podzielim zainteresowania działaczy Towarzystwa.	4,5	0,47	0,37
	Krajowe konferencje diagnostyczne wiele mnie uczą.	4,4	0,71	0,74
	Staram się uczestniczyć w wielu działaniach Towarzystwa.	3,0	1,76	0,65
B. Nowator	Konferencje diagnostyczne motywują mnie do działania.	4,3	0,61	0,35
	Interesuje mnie głównie to, co wiąże się z moją pracą.	4,0	1,19	0,40
	Udział w konferencjach wzmacnia moją wiarę w siebie.	3,7	1,19	0,55
	Wolę proste zalecenia niż rozważania teoretyczne.	3,1	1,47	0,64
C. Teoretyk	Doceniam rolę teoretycznych założeń diagnozy.	4,2	0,51	0,59
	W diagnozach bardzo dbam o poprawność pojęciową.	4,1	0,91	0,51
	Kolekcjonuję materiały z zakresu diagnostyki edukacyjnej.	3,2	2,28	0,61
	Nad wystąpieniem na konferencji pracuję parę tygodni.	3,0	2,32	0,61
D. Działacz	Diagnozowanie rozwoju uczniów żywo mnie zajmuje.	4,4	1,64	0,57
	Wykorzystuję tematykę konferencji na swoim terenie.	4,3	0,65	0,49
	Chętnie włączam się do działań naprawczych w edukacji.	4,0	0,76	0,69
	Mój udział w konferencji liczy się w środowisku.	3,5	1,53	0,65

W tabeli 6 zestawiono pozycje o najwyższych średnich arytmetycznych (\bar{x}) w badanej grupie, największej wariancji (σ_x^2) i najwyższej mocy różnicującej (r_{it}) jako współczynnika korelacji wyniku pozycji z wynikiem sumarycznym reprezentowanego typu. Pierwszy wskaźnik dobrze charakteryzuje dany typ uczestnika, drugi i trzeci akcentują różnice wewnątrz badanej grupy.

Wyniki badania pozwoliły na przypisanie respondentom ankiety określonych typów uczestnictwa w konferencjach PTDE. Decydowała o tym modalna, najwyższa wartość punktowa danej kategorii, a w przypadku rozkładów wielomodalnych – kategorii najrzadziej wybieranej.

W badaniu wzięło udział 65 (około połowy) uczestników XXIV Konferencji PTDE, nadto 7 osób przysłało nam swoje odpowiedzi za pośrednictwem internetu. Tabela 7 przedstawia ogólne wyniki Ankiety Jubileuszowej po usunięciu dwu najsłabiej różnicujących pozycji z każdego wymiaru.

Tabela 7. Sprawczość i wspólnotowość uczestników konferencji PTDE

Kategoria postawy	Typ uczestnika	Statystyki pomiarowe			Liczebności w kategoriach		
		\bar{x}	σ^2_x	α	ogółem	$d \geq 3$	$d \geq 5$
Sprawczość	Nowator Działacz	28,8	15,1	0,51	28	17	9
		29,7	19,0	0,52	18	8	4
Wspólnotowość	Słuchacz Teoretyk	27,9	21,0	0,53	10	2	1
		29,4	15,1	0,49	16	6	3
Łą c z n i e		115,8	113,1	0,70	72	33	17

Rozkład liczebności ogółem: $\chi^2 = 3,30$; $df = 1$; $p < 0,08$

Średnie (\bar{x}) pokazują, że respondenci aprobowali cztery grupy pozycji skali postaw podobnie, uzyskując 70–75% z 32 punktów możliwych do uzyskania w każdym wymiarze. Niska rzetelność pomiaru ($\alpha \approx 0,5$) nie pozwala na jednoznaczne przyporządkowanie ich do pewnego typu uczestnictwa w konferencjach PTDE, choć umożliwia wnioskowanie o całości wyodrębnionych grup. Tylko co drugi badany uzyskał wynik *wyrazisty* ($d \geq 3$), gdy w przyznanym typie jego wynik był o co najmniej 3 punkty wyższy od wyników pozostałych wymiarów, a co czwarty – *bardzo wyrazisty*, gdy ten wynik był wyższy o 5 punktów. Można zauważyć, że typy sprawcze są trzykrotnie bardziej wyraziste (25 i 13 uczestników) niż wspólnotowe (8 i 4 uczestników).

Ogółem typy *sprawcze*, zorientowane na własną działalność praktyczną, stanowią około 2/3 uczestników konferencji (46 osób), a tylko 1/3 – typy *wspólnotowe* (26 osób), nastawione na pomnażanie własnej i cudzej wiedzy. Tego podziału nie powinniśmy jednak traktować kategorycznie, bo wyniki poszczególnych wymiarów skali są *wprawdzie nisko i niepewnie (0,16–0,24)*, ale dodatnio skorelowane, a tylko Teoretyk wyłamuje się z tej reguły, czym zajmujemy się w dalszej części referatu.

Typy sprawcze: Nowator i Działacz

Nowator, dominujący typ sprawczy, to uczestnik w większości przypadków (90%) niebędący członkiem PTDE, delegowany przez szkołę (70%), po raz pierwszy uczestniczący w konferencji diagnostyki edukacyjnej (60%), ale mógł też uczestniczyć w wielu konferencjach (średnio aż w ośmiu), zachowując motywację innowacyjną.

Nowator jest silnie skupiony na praktycznych aspektach diagnostyki edukacyjnej, jej pedagogicznej użyteczności i swoim warsztacie pracy. Od ogółu uczestników konferencji różni się mniejszym zainteresowaniem teorią ($t = 2,93$; $p < 0,01$) i mniejszym zainteresowaniem działalnością na szerszą skalę ($t = 2,12$; $p < 0,05$).

Skrajny przypadek nastawienia nowatorskiego przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Profil zdecydowanego Nowatora

Punktacja według kategorii					Instytucja	Konferencje	PTDE
Słuchacz	Nowator	Teoretyk	Działacz	średnia			
28	37	22	27	28	szkoła	1	nie

Osoba przedstawiona w tabeli 8 jest nowym uczestnikiem konferencji PTDE delegowanym przez szkołę. Czuje się nowatorem, a na pewno nie teoretykiem.

Działacze są także najczęściej delegowani przez szkołę (11 przypadków), ale bywa, że przez uczelnię (4 przypadki). Połowa z nich była na konferencji PTDE po raz pierwszy, a druga połowa ma dość długi (średnio także 8 lat) staż tego typu, ale członków PTDE jest tu tylko troje (15%). Reprezentant Działacza jest przedstawiony w tabeli 9.

Tabela 9. Profil zdecydowanego Działacza

Punktacja według kategorii					Instytucja	Konferencje	PTDE
Słuchacz	Nowator	Teoretyk	Działacz	średnia			
17	29	29	37	28	WOM	4	nie

Osoba przedstawiona w tabeli 9 jest delegowana przez Wojewódzki Ośrodek Metodyczny już po raz czwarty. Interesują ją systemowe zmiany w edukacji i na pewno nie chce się ograniczyć do roli słuchacza wystąpień konferencyjnych.

Przedstawiciele obydwu typów sprawczych, Nowatorzy i Działacze zorientowani na praktyczne zastosowania diagnostyki edukacyjnej, stanowią niewątpliwie jedną z sił motorycznych pedagogiki. Jedni z nich wiążą się z PTDE na dłużej, inni – liczniejsi – są obecni tylko na pojedynczych konferencjach i takie doświadczenie im wystarcza.

Typy wspólnotowe: Słuchacz i Teoretyk

Słuchacz woli odbiór nowej informacji niż jej wytwarzanie, gromadzi wiedzę fachową w pozycji podyplomowego studenta i czyni to systematycznie. Ta stosunkowo niewielka grupa (niespełna 15%) uczestników wyróżnia się frekwencją (średnio 9 konferencji) i przywiązaniem do PTDE (60%). Delegują ich wszystkie rodzaje instytucji: szkoły, ośrodki metodyczne, komisje egzaminacyjne, uczelnie i firmy zewnętrzne.

Najwyższą punktację w roli słuchacza uzyskała osoba przedstawiona w tabeli 10.

Tabela 10. Profil zdecydowanego Słuchacza

Punktacja według kategorii					Instytucja	Konferencje	PTDE
Słuchacz	Nowator	Teoretyk	Działacz	średnia			
38	36	35	34	36	szkoła	20	tak

Charakterystyczną cechą tej osoby oraz kilku innych uczestników tego typu jest wysoki wynik w każdej z czterech kategorii oraz systematyczny udział w kolejnych konferencjach. W ankiecie nie pytano tych osób o wiek, ale ich dane wskazują, że może być wyższy od przeciętnej.

Teoretyk ma istotny statystycznie związek ze *Słuchaczem* ($r = 0,47$) i *Działaczem* ($r = 0,36$), ale brak związku z *Nowatorem* ($r = -0,13$). Jest często (60%) członkiem PTDE, ma najdłuższy średni staż konferencyjny (10 spotkań), a bywa delegowany przez każdego typu instytucję edukacyjną, w co czwartym przypadku przez szkołę. Tabela 11 przedstawia jednego z *Teoretyków*:

Tabela 11. Profil zdecydowanego Teoretyka

Punktacja według kategorii					Instytucja	Konferencje	PTDE
Słuchacz	Nowator	Teoretyk	Działacz	średnia			
31	29	40	33	33	uczelnia	24	tak

Zwraca uwagę komplet punktów w kategorii *Teoretyka* oraz udział we wszystkich dotychczasowych konferencjach diagnostyki edukacyjnej.

Dwa typy wspólnotowe, *Teoretyk* i *Słuchacz*, stanowią trzon kadrowy Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej. Członkostwo tego stowarzyszenia jest w połączonych grupach istotnie częstsze ($\chi^2 = 11,35$; $df = 1$; $p < 0,001$) niż w grupach zorientowanych sprawczo. Należy sądzić, że ich oczekiwania naukowe i organizacyjne od PTDE są także większe.

Synteza badania i wnioski programowe dla PTDE

Sprawcy zmian w otoczeniu i pilni odbiorcy informacji występują w społeczeństwie równolegle, ale w odmiennych funkcjach. Jedni i drudzy są potrzebni w działalności stowarzyszeń, a łączenie tych dwu funkcji jest pożądane. Działania sprawcze wdrażają nowe rozwiązania, potwierdzają ich walory i mnożą korzyści praktyczne. Zachowania wspólnotowe zwiększają spójność stowarzyszeń i wzmacniają ich potencjał poznawczy. Przybierając perspektywę sprawcy, upraszczamy obraz rzeczywistości, dzięki czemu łatwiej odnosimy sukces. Przybierając perspektywę biorycy, uzależniamy się od otoczenia i narazamy się na wahania samooceny.

Badanie sylwetek społecznych uczestników konferencji popularnonaukowych jest wchodzeniem na teren **niskiej trafności pomiaru**. Wyraziste profile są rzadkie, bo w deklarowanych postawach przejawia się ogólne nastawienie do dziedziny, społeczeństwa i roli zawodowej. Z tego powodu skala połączonych typów jest bardziej rzetelna ($\alpha = 0,7$) niż skale poszczególnych typów ($\alpha 0,5$). Stać nas tylko na *typologię*, która jest słabszym uporządkowaniem obiektów niż klasyfikacja, ale w naukach społecznych naturalnym i pożytecznym.

Najostrzej skontrastowani są Nowator z Teoretykiem, co odzwierciedla napięcia znane w szkolnictwie od dawna. Gdy nauczyciele mówią nam „to teoria!”, często mają na myśli poglądy i zalecenia, które tworzą idealne wzory nijak mające się do warunków, w jakich pracują. Uważają, że teoretycy odrywają się od rzeczywistości, co bywa niestety prawdą.

Pamiętamy doświadczenie wakacyjnych szkół dydaktyki, w których pracownicy wyższych uczelni i nauczyciele szkół niższego szczebla trzymali się osobno, a organizatorzy obmyślali sposoby na integrowanie uczestników przez wyznaczenie im miejsc w stołówce. Odnotujmy, że obydwie grupy pedagogów wysoko oceniały letnie szkoły dydaktyki właśnie ze względu na wzajemny kontakt.

Wyróżnienie dwu postaw i czterech typów uczestnictwa w konferencjach daje podstawę władzom Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej do starannego wyważania programu działalności. Słuchacz powinien w nich znaleźć atrakcyjną informację, Nowator – użyteczne wzory warsztatowe, Teoretyk – inspirację do twórczych koncepcji, a Działacz – strategie wpływu na instytucje edukacyjne. To nie jest, broń Boże, wydumany postulat, lecz zachęta do kontynuacji działań Towarzystwa. W tym sensie model sprawczości-wspólnotowości uwypukla jego dorobek. I przydaje jubileuszowi blasku!

Załącznik

ANKIETA JUBILEUSZOWA

Zbliża się XXV Krajowa Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej. Z tej okazji pragniemy przeprowadzić badanie, które pogłębiłoby naszą i Waszą znajomość **osobistych motywów** uczestnictwa w pracach Towarzystwa i pozwoliło ulepszyć jego działalność.

Ankieta ma postać skali postaw. Prosimy o wyrażenie (znakiem V) swojego stanowiska wobec twierdzeń zawartych w 32 pozycjach kwestionariusza i przekazanie go własnoręcznie lub listownie Zarządowi. Zarząd PTDE

Pogląd	Tak	Raczej tak	I tak, i nie	Raczej nie	Nie
1. Podzielam zainteresowania działaczy Towarzystwa.					
2. Interesuje mnie głównie to, co wiąże się z moją pracą.					
3. Kolekcjonuję materiały z zakresu diagnostyki edukacyjnej.					
4. Diagnozowanie rozwoju uczniów żywo mnie zajmuje.					
5. Staram się uczestniczyć w wielu działaniach Towarzystwa.					
6. Chętnie korzystam ze wzorów innowacji dydaktycznych.					
7. Nad wystąpieniem na konferencji pracuję parę tygodni.					
8. Najtrafniejsze diagnozy podpowiada mi intuicja.					
9. Krajowe konferencje diagnostyczne wiele mnie uczą.					
10. Wolę analizy statystyczne niż przykłady praktyczne.					
11. Mocniej czuję się w praktyce niż w teorii diagnozy.					
12. Mój udział w konferencjach liczy się w środowisku.					
13. Konferencja diagnostyczna jest ciekawym wydarzeniem.					
14. Bardzo interesują mnie typowe sytuacje diagnostyczne.					
15. Doceniam rolę teoretycznych założeń diagnozy.					
16. Unikam długich dyskusji na tematy wychowawcze.					
17. Najchętniej stosuję standaryzowane narzędzia diagnozy.					
18. Unikam skomplikowanych procedur diagnostycznych.					
19. Fakty uważam za ważniejsze niż wszelkie teorie.					
20. Unikam angażowania się w cudze problemy.					
21. Na konferencjach gromadzę szczegółowe informacje.					
22. Konferencje diagnostyczne motywują mnie do działania.					
23. W diagnozach bardzo dbam o poprawność pojęciową.					
24. W diagnozowaniu wykorzystuję zdolność do empatii.					
25. Wolę proste zalecenia niż rozważania teoretyczne.					
26. Więcej korzystam z czytania materiałów niż z prelekcji.					
27. Staram się wyjaśniać przyczyny zachowania uczniów.					
28. Wykorzystuję tematykę konferencji na swoim terenie.					
29. Najwyżej cenię dokładność diagnozy edukacyjnej.					
30. Udział w konferencjach wzmacnia moją wiarę w siebie.					
31. Przez praktykę sprawdzam teorie diagnostyczne.					
32. Chętnie włączam się do działań naprawczych w edukacji.					

Instytucja delegująca (zaznacz): Szkoła..... Placówka doskonalenia nauczycieli..... Okręgowa komisja egzaminacyjna..... Uczelnia, instytut naukowy..... Inna.....

Uczestnictwo w konferencjach PTDE (podaj liczbę):.....

Członkostwo w PTDE: Tak..... Nie.....

Bibliografia

- Berne E. (1961) *Transactional analysis in psychotherapy*. New York: Grove Press.
- Eysenck H. J., Eysenck M. W. (1985) *Personality and individual differences: A natural science approach*, New York: Plenum Press.
- Jagięła J. (red.) (2011) *Analiza transakcyjna w edukacji*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii Jana Długosza.
- Jagięła J. (2012) *Słownik analizy transakcyjnej*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii Jana Długosza.
- Niemierko B. (1994) *Poznawcze hierarchie osiągnięć uczniów jako podstawa skal ocen*. W: B. Niemierko (red.) *Diagnostyka edukacyjna*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Niemierko B. (2009) *Diagnostyka edukacyjna. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Niemierko B. (2017) *Psycholog jako diagnosta edukacyjny*. W: W.J. Paluchowski (red.) *Diagnozowanie. Wyzwanie i konteksty*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM, s. 361–375.
- Niemierko B. (2018a) *Ta para musi się pogodzić! O potrzebie integracji egzaminów zewnętrznych z ocenianiem wewnątrzszkolnym*. W: B. Niemierko, M.K. Szmigel (red.) *Wspomaganie rozwoju kompetencji diagnostycznych nauczycieli*. Kraków: PTDE, s. 31–47.
- Niemierko B. (2018b) *Jak pomagać (a nie szkodzić) uczniom ocenianiem szkolnym*. Sopot: Smak Słowa.
- Nosal C. (1990) *Psychologiczne modele umysłu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Okoń W. (1967) *Podstawy wykształcenia ogólnego*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Paluchowski W.J. (2001) *Diagnoza psychologiczna. Podejście ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Scholar.
- Strelau J. (2002) *Psychologia różnic indywidualnych*. Warszawa: Scholar.
- Wojciszke B. (2009) *Sprawczość i wspólnotowość. Podstawowe wymiary spostrzegania społecznego*. Gdańsk: GWP.